

NORGES HØYESTERETT

Den 22. april 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-00855-A, (sak nr. 2015/3), straffesak, anke over dom,

A (advokat Arne Gunnar Aas)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat Birgitte Istad)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Noer**: Saken gjelder straffutmåling for flere tilfeller av seksuell omgang med et barn under 10 år, jf. straffeloven § 195 første ledd første straffalternativ og annet ledd, slik bestemmelsen lød før lovendring 11. august 2000.
- (2) Ved Kristiansand tingretts dom av 26. mai 2014 ble A dømt til fengsel i to år og seks måneder for seksuelle overgrep mot B. Han ble også dømt til å betale henne oppreisningserstatning med 150 000 kroner.
- (3) A anket til Agder lagmannsrett, som 14. november 2014 avsa dom med slik slutning:
 - "1. A, født 00. --- 1967, dømmes for overtredelse av straffeloven § 195 første ledd første straffalternativ og annet ledd, slik denne lød før lovendringen 11. august 2000, til en straff av fengsel i 3 – tre – år med fradrag av 2 – to – dager for frihetsberøvelse i anledning saken.
 2. Tingrettens avgjørelse av kravet på oppreisning til B, jf. domsslutningens punkt 2, stadfestes.

3. Saksomkostninger til det offentlige for tingretten og lagmannsretten idømmes ikke."

- (4) Dommen er avsagt under dissens, i det en fagdommer og ett lagrettemedlem stemte for fengsel i to år og åtte måneder.
- (5) A har anket til Høyesterett over straffutmålingen. Han har gjort gjeldende at lagmannsretten har tatt utgangspunkt i et for høyt straffenivå. Straffen skal fastsettes ut fra nivået på slutten av 1990-tallet, jf. Rt. 2013 side 287 avsnitt 14 og Rt. 2013 side 1075 avsnitt 11. Det må dessuten gjøres fradrag som følge av at det nå har gått svært lang tid siden de straffbare forholdene fant sted.
- (6) Påtalemyndigheten har anført at det er dagens høyere straffenivå som skal legges til grunn, men justert for markerte straffskjerpelser som skyldes nye lovvedtak. Etter påtalemyndighetens syn skal det i denne typen saker ikke gjøres fradrag som følge av samlet tidsforløp.
- (7) *Jeg har kommet til at anken må tas til følge.*
- (8) Fornærmede er født 0. --- 1990. Som liten bodde hun sammen med moren og lillesøsteren i nabohuset til domfelte. De seksuelle overgrepene hun ble utsatt for, skjedde i to perioder, først i tidsrommet 1994 til 1996 og deretter fra 1997 til 2000.
- (9) Overgrepene i den første perioden startet i 1994 i forbindelse med at domfelte, som da var 26 år, var barnevakt for fornærmede og hennes søster. Når fornærmede skulle legge seg, sa domfelte at han måtte sjekke om hun hadde vasket seg ordentlig. Han tok av henne tøyet og slikket henne på kjønnsorganet mens hun lå på sofaen. Han sa hun måtte være stille så hun ikke vekket lillesøsteren og ga henne 20 kroner fordi hun var ren.
- (10) Fra sommeren 1996 til sommeren 1997 bodde familien hos morens nye kjæreste, og de hadde ikke kontakt med domfelte. De flyttet tilbake sommeren 1997, og domfelte fortsatte da med nye overgrep. Fremgangsmåten var nå litt annerledes. Domfelte kom ut til barna når de var ute og lekte sommerstid og ga dem is. Han hadde imidlertid en is for lite og sa til fornærmede at hun måtte være med ham for å hente en til. De gikk hjem til domfelte og inn på hans rom, der han kledde av henne nedentil og satte seg ned og slikket henne på kjønnsorganet. Deretter hentet han is til henne. Han sa at hun ikke måtte si det til noen, for da ville han bli sint.
- (11) Familien flyttet igjen i januar 2001, og det er lagt til grunn at de siste overgrepene fant sted sommeren 2000. Fornærmede støtte så på domfelte ved en tilfeldighet i juni 2012. Dette ledet til at hun anmeldte ham i januar 2013.
- (12) Forholdene er ansett som én fortsatt forbrytelse. Lagmannsretten fant bevist at det skjedde "flere" overgrep både i den første og den andre perioden. Av hensyn til straffutmålingen hadde det vært å foretrekke om antallet var beskrevet mer presist.
- (13) Gjentatt seksuell omgang med et barn under ti år har en strafferamme på fengsel i 21 år. Strafferammen var den samme da de straffbare handlingene fant sted.

- (14) Straffeloven av 1902 ble endret både i 2000 (lov nr. 76 for 2000) og 2009 (lov nr. 74 for 2009). I forbindelse med sistnevnte endring ga lovgiver signaler om en markert økning av straffene for seksuelle overgrep mot barn. I tillegg til dette har det siden 1990-tallet skjedd en gradvis økning i straffenivået som følge av strengere praksis i domstolene. Spørsmålet er om dagens strengere straffer også skal anvendes i vår sak.
- (15) I storkammerdommen i Rt. 2009 side 1412 uttalte Høyesterett at det som utgangspunkt er straffenivået "slik det fremstår på domstidspunktet som ... er det aktuelle", jf. avsnitt 27. Har domstolene over tid gradvis skjerpet straffene, "må domfelte finne seg i å bli bedømt etter denne strengere målestokk".
- (16) Fra dette utgangspunktet gjøres det én viktig modifikasjon. Klare straffskjerpelser som følge av lovvedtak eller forarbeidsuttalelser skal ikke gis virkning til skade for den tiltalte, når den straffbare handlingen skjedde *før vedtakelsen* av loven, jf. avsnitt 33 og 34. Dette er i tråd med praksis før storkammerdommen, jf. Rt. 2003 side 841 avsnitt 11, og det er i hovedsak fulgt opp i etterfølgende praksis, jf. Rt. 2011 side 238 avsnitt 20, Rt. 2012 side 1592 avsnitt 18 og Rt. 2013 side 727 avsnitt 21. Er det straffbare forholdet skjedd etter vedtakelsen, men *før ikrafttredelsen* av loven, skal straffen utmåles på grunnlag av en forsterket gradvis opptrapping av straffenivået, jf. avsnitt 35-40 i storkammerdommen.
- (17) Oppsummert betyr dette at klare straffskjerpelser fra lovgivers side ikke får virkning for handlinger begått før lovendringen, men at gjerningspersonen må akseptere at straffen fastsettes på grunnlag av en generelt gradvis strengere utvikling i rettspraksis. For seksuelle overgrep mot barn har det som nevnt skjedd en slik gradvis utvikling mot et strengere straffenivå, og denne utviklingen er antatt å ville ha fortsatt selv uten nye lovvedtak, jf. storkammerdommen avsnitt 34. Det innebærer at man må søke å finne fram til det straffenivået som domstolene ville lagt til grunn i dag, dersom man tenker seg lovgivers klare straffeskjerpelser i tiden etter den straffbare handling borte.
- (18) Aktor har anført at de straffbare forholdene i vår sak ville blitt straffet med om lag to til to og et halvt års fengsel på gjerningstiden, og at straffen i dag – sett bort fra lovendringen i 2009 – ville blitt opp mot tre års fengsel, jf. til sammenligning Rt. 1999 side 1554, Rt. 2008 side 1383 og Rt. 2011 side 238.
- (19) Selv om dette hypotetiske nivået i dag er vanskelig å fastslå med særlig nøyaktighet, er jeg enig i utgangspunktet. Saken dreier seg om alvorlige overgrep mot ei lita jente. Det er riktig nok noe usikkerhet om antallet overgrep, men forholdet pågikk over mange år, og startet da fornærmede var svært ung. Det var vanskelig for henne å verge seg mot overgriperen. Av lagmannsrettens dom går det fram at hun forsøkte å fortelle om det som skjedde til moren og til far og stemor, men uten at det førte til noe.
- (20) Som også lagmannsretten har lagt til grunn, skal typiske *psykiske ettervirkninger* hos fornærmede som hovedregel ikke tillegges vekt. Betydningen av slike ettervirkninger reflekteres i det generelle straffenivået for slike handlinger, og det er en fordel å unngå omfattende bevisføring om slike forhold, jf. Rt. 2003 side 740 avsnitt 22.
- (21) Vanligvis legges det i saker om seksuelle overgrep mot barn heller ikke vekt på *tidsforløpet* fra handlingene opphørte og til anmeldelse finner sted, jf. Rt. 1994 side 786. Dette skyldes at det er vanskelig for barnet å anmelde overgrepene før i voksen alder, og at psykiske skadevirkninger og avhengighet av overgriper – som er typiske trekk i slike

saker – kan forsinke prosessen, jf. eksempelvis Rt. 1994 side 467. Men dette vil likevel kunne variere etter sakens karakter og barnets alder da overgrepene skjedde. Og når det går så lang tid som i vår sak, hvor de straffbare forholdene fant sted for mellom 15 og 21 år siden, må tidsforløpet likevel tillegges en viss vekt. I motsatt fall ville domfelte bli straffet strengere jo lenger tid det gikk før saken ble anmeldt. Selv om lagmannsrettens straffutmåling på dette punkt er en konsekvens av synspunktet i storkammerdommen, vil det etter mitt syn fremstå som lite rimelig om dette skulle anvendes reservasjonsløst ved et tidsforløp av en slik lengde som det her er tale om.

- (22) Ved straffutmålingen tar jeg også noe hensyn til saksbehandlingstiden under etterforskningen av saken. Politiet ble kontaktet om saken i september 2012. Fornærmede ble først avhørt i januar 2013 og saken ble da formelt anmeldt. Domfelte ble pågrepet og fikk kunnskap om anmeldelsen i mai 2013. Deretter skjedde det ikke noe særlig før tiltale ble tatt ut i mars 2014. Selv om tiltalespørsmålet her måtte behandles av Riksadvokaten, dreier det seg om en liggetid som må få en viss betydning for straffutmålingen.
- (23) Forsvarer har vist til at domfelte har skikket seg vel i tiden etter de straffbare handlingene og ikke har begått nye straffbare handlinger. Han er nå sterkt synshemmet, noe som vil gjøre soningen tung for ham. Domfelte er dessuten gift med en kvinne som er blind og deler omsorgen for hennes sønn. Disse forholdene kan likevel ikke lede til straffereduksjon her. Tyngende soningsforhold må eventuelt tas opp i forbindelse med straffgjennomføringen.
- (24) Alle forhold tatt i betraktning har jeg kommet til at straffen passende settes til fengsel i to år.
- (25) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år.

(26)	Dommer Skoghøy:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(27)	Dommar Utgård:	Det same.
(28)	Dommer Arntzen:	Likeså.
(29)	Dommer Tjomsland:	Likeså.

(30) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år.

Riktig utskrift bekreftes: